

riziranje novijih ansambala, te pojava elektro-saza (saz s pick-upom) pojave su prisutne i u današnjoj Turskoj (kao i u nas, na Kosovu).

Napise koji čine knjigu moguće je podijeliti u pet skupina. *Smjerovi u suvremenoj turskoj glazbi* W. Dietricha i *Aspekti političke glazbe iz Turske* B. Brembergera tekstovi su sa širokim tematskim ishodištima, koncizno obrađeni i s obiljem podataka. Tri napisa bave se iz različitih aspekata turskim trubadurima, *aşık*-pjevačima. Par Ruhnke - Wegner je težište stavio na glazbalo saz kod turskog stanovništva u Zapadnom Berlinu, Akdemir i Schiffauer, te U. Reinhard i Baumann stavili su pod lupu stvaralaštvo Şah Turne, istaknute *aşık*-pjevačice našeg doba, u čijem repertoaru od dvjestotinjak napjeva prevladavaju politički i socijalni sadržaji. Tri su rada nadahnuta školstvom. P. Minden je opisao osobno iskustvo u učenju turske instrumentalne glazbe u muzičkoj školi; M. Hoffmann i I. Keusemann iskustva u glazbenoj poduci turske djece, a B. Drescher, B. Salomon i J. Jung eksperimentirali su u dječjim vrtićima učeći djecu turske napjeve i snimajući ih. T. de Oliveira Pinto je obrađujući svadbeno slavlje Turaka u Berlinu obuhvatio ne samo obred nego i glazbala i napjeve, uz niz uspješnih zapažanja. U posljednjoj, petoj skupini radova, nalaze se opisi turskih amaterskih društava iz Berlina i to: plesna skupina (E. Dietrich, I. Handke i K. T. Illing), socijalno angažirani radnički zbor, osnovan 1973. (E. Brandes, D. Hauer i M. Hoffmann), deset godina mlađi zbor koji njeguje tursku umjetničku glazbu (M. Brech) i konačno rock-skupina "Kobra" (M. Helmig), čiji članovi svjesno idu za povezivanjem tradicijske glazbe domovine i suvremenih zapadnih trendova.

Veći broj navedenih radova obogaćuju transkripcije glazbenih primjera tonski zabilježenih na kazeti, što po povoljnoj cijeni može nadopuniti sve ovdje iznijeto. Tekstovi napjeva zabilježeni su na turskom i njemačkom jeziku, a tu su i fotografije, upute za izgovor turskih slova, jedna plesna transkripcija i tabele. Bogat popis bibliografskih jedinica zaključuje ovo vrijedno, zanimljivo i u svakom pogledu uspješno informativno izdanje.

SVANIBOR PETTAN

Alpenfolklorismus, Volkmusik, Bayern-Pop, Niederbayerische Blätter für musikalische Volkskunde, nr. 7, herausgegeben von Fritz Markmiller, BVS-Markmiller, Dingolfing 1986, 121 str.

Sedma po redu unutar serije *Niederbayerische Blätter für musikalische Volkskunde* ova publikacija zaslužuje pozornost upravo zahvaljujući svojoj aktualnosti, proučavanju i analiziranju problema i pojava današnjice: od izvorne narodne glazbe preko njezinih sekundarnih postojanja, pozitivnih i negativnih pojava folklorizma do bavarske pop glazbe.

Od šest radova istraživanju narodne glazbe najbliži je članak E. Schussera: *Citra - populariziranje jednog alpskog instrumenta*. Autor daje kratak i zanimljiv pregled povijesti citre, njezine popularnosti u 16. i 17. stoljeću, postepenom zamiranju i ponovnom buđenju u drugoj trećini 19. stoljeća. Uvjete za ovaj proces stvara romantizam, oduševljenje pjesnika za prirodu i "otkriće" Alpa. Zahvaljujući putujućim alpskim sviračima i pjevačima, posebno virtuozu na citri J. Petzmayeru citra je dospjela i do bavarskog vojvode Maksimilijana, koji je s velikim oduševljenjem prenosi i na austrijski dvor. Instrument postaje simbolom austrijske narodne glazbe, pojmom domovine, modom toga vremena; sviraju ga svi slojevi - od plemićkih do narodnih - što pridonosi novoj slici i ulozi citre (a nastavlja se,) do u današnje vrijeme. U drugoj polovici 20. stoljeća se velika popularnost citre očituje na razne načine: od citarskih ansambala, klubova i društava, od sudjelovanja citre u masovnim medijima (i filmovima) preko domaće, kućne upotrebe do preradbi starih klasičnih majstora za citru, skladanja novih kompozicija i na kraju do zahtjeva da se citra kao ravnopravan instrument uvede i na Muzičku akademiju.

Članak dodiruje i fenomen folklorizma, no dublje i opširnije ga razrađuju drugi autori. Tako H. Härtel (*Otvoriti jedan muzički svijet doživljaja - neodloživi zadatak brige za narodnu muziku*) govori o negativnim pojavama folklorizma koje se šire i koje valja detaljnije ispitivati, o zloupotrebi izvorne narodne glazbe, o stvaranju dopadljivog *imagea* za turiste, klišeiziranom shvaćanju.

Potreba za njegovanjem i slušanjem izvorne narodne glazbe smanjuje se, gubi se glazbeni identitet koji se temelji na izvornoj narodnoj glazbi, temeljnu građu počinje istiskivati pretjerano njegovanje "muzike iz druge ruke". Stoga Härtel, kao predstavnik Steierisches Volksliedwerka smatra da valja s jedne strane posvećivati pozornost izvornoj narodnoj glazbi, ali, s druge strane, i pozitivnim značajkama folklorizma. Zastupa vraćanje regionalnim glazbenim priredbama, te kao primjere navodi Štajerski dan violine, zatim organizirane oblike druženja i sviranja u gostionicama i dr. Na takvim se priredbama razvija i njeguje potreba za spontanom, živim i zajedničkim muziciranjem (koja je u Austriji itekako danas prisutna), za međusobnim druženjem, te učenjem i uživljavanjem u narodne melodije - što sve pridonosi stvaranju svijesti o vrijednosti narodne glazbene tradicije.

Folklorizmu u prošlosti više pozornosti u svoja dva članka posvećuje F. Markmiller. U prvom radu (*Za klavir dvoručno - k populariziranju tradicionalne muzike na primjerima iz Alpa*) izvješćuje o profesionalnim muzičarima i/ili izdavačima. Iako su živjeli u različitim razdobljima i sredinama (17, 18. i 19. st), imali su slične stavove, postupke i ciljeve: zainteresirati i zabaviti publiku, komercijalno uspješno prodati glazbu koja ima stanovite, iako prerađene i uljepšane osobine narodne glazbe ili ih barem pokušava oponašati. Glazba "donjeg" sloja bila je interesantna za "visoke" plemićke i građanske krugove, te primana sa divljenjem kao egzotična. Atribut "istinsko narodni" upotrebljavao se samo kao omot kojim se privlačio kupac, kao način kojim se htjela postići autentičnost, što je često i uspijevalo. Autor donosi veći izbor notnih primjera koje su skladali profesionalni muzičari, a karakteriziraju ih pojednostavljen pristup i upotreba najuočljivijih osobina tradicionalne glazbe s područja Alpa (npr. jednostavno troglasje, pretjerana upotreba kvintnih i kvartnih intervala, oponašanje jodlanja i dr).

Drugi članak (*Muzički folklorizam prenošen tiskanim lecima - primjeri iz Štajerske*) F. Markmiller temelji na tri grupe izvora: a/ koncertnim programima, b/ tiskanim notama,

te c/ tiskanim lecima koji sadrže alpske pjesme - svi iz 19. stoljeća. Izvore međusobno uspoređuje, dopunjuje radovima W. Suppana o koncertnom životu Graza u vrijeme bidermajera te K. M. Kliera o putujućim alpskim pjevačima iz 19. stoljeća. Analizira pjesme i zaključuje da se život u Alpama ne prikazuje realno već tipizirano, klišcima i idealiziranim predodžbama. Širenjem tih letaka i programa stvara se iskrivljeno mišljenje kod stranaca, turista, koji pjesme i njihove sadržaje smatraju karakterističnima za tu zemlju. Jednako tako i domaće stanovništvo počinje prihvaćati ovu glazbu i poeziju kao autohtonu i izrazom osjećaja vlastite vrijednosti. Sklonost prema lijepom prividu nasuprot gruboj realnosti i u ovom području i vremenskom okviru privlači široke slojeve i po svojoj popularnosti i slušanosti čak čitavih sto pedeset godina nadvladava narodnu glazbu.

Raspravi o folklorizmu pridonosi i opširan članak G. Haid: *Putem njege za alpsku narodnu muziku*. Uz kritiku negativnih pojava folklorizma, autorica upozorava i na njegove pozitivne značajke, na pojave koje su odvojene od privida prošlosti, lažnog sjaja i dogmi. Naglašava da austrijsku narodnu glazbu ne treba promatrati samo u glazbi s Alpa, koja je po mnogima i jedino što postoji u toj zemlji; u obzir valja uzeti (i jednako temeljito analizirati) i ostale dijelove Austrije, pa i etničke manjine.

Posljednji rad u ovoj publikaciji posvećen je pravcima i tendencijama u bavarskoj pop-muzici. Autor H. Unterstöger ističe složenost i širinu pojma bavarske pop-glazbe, teškoću njezina definiranja i stoga je zasad okvirno smješta između narodne (iz koje potječe i s kojom ima stanovite sličnosti) i pop-glazbe. I ovdje su naglašeni reklamni i komercijalni faktori te stvaranje klišea i uljepšavanja u cilju što bolje i uspješnije prodaje. Unterstöger dalje globalno dijeli ovaj tip zabavne glazbe u nekoliko grupa: a/ na izuzetno popularne tzv. "vesele muzikante(čare)", koji se veoma često izvode i reklamiraju putem javnih medija i gramofonskih ploča, b/ na također veoma popularan drugi oblik pop-glazbe, koji u svojim tekstovima sadrži i oštriju kritičku notu, c/ na "pop na bavarski način" koji se, kao i prethodna dva, reklamira kao "narodni i izvorni", a nema dublje opravdanje za nave-

deno osim upotrebe bavarskog dijalekta, te na d/ bavarske šlagere koji, kao i u drugim zemljama, podliježu pomodnim glazbenim trendovima, a nastaju u "tvornici šlagera" u skladu s ukusom i zahtjevima publike. Ovaj kraći pregled autor zaključuje zanimljivom pretpostavkom po kojoj se bavarska pop-glazba ne bi smjela smatrati štetnim nametnikom koji potiskuje izvornu narodnu glazbu; potonja bi se aktivnije morala uključiti u dijalog i međusobno natjecanje s popom što bi, po Unterstätgeru, narodnu glazbu podstaknulo na življe i opsežnije djelovanje i postojanje od dosadašnjeg.

Iako skromna po svom uvezu i načinu tiskanja, ova publikacija mnoštvom likovnih priloga i notnih primjera te zanimljivim idejama, analizama i prijedlozima za rješavanje suvremenih problema i pojava zaslužuje vidno mjesto unutar još mlade biblioteke o aktualnim sadržajima s područja etnomuzikologije danas.

RUŽA BONIFAČIĆ

Ljubinko Miljković, Računari i etnomuzikologija, (Izveštaji i studije, br.1), RTV Beograd, Centar za istraživanje programa i auditorijuma, Beograd 1986, 100 str.

Publikacija je nastala kao rezultat istraživanja uloge kompjutera i mogućnosti njegove primjene na području etnomuzikologije. Rad nosioca ovog projekta Ljubinka Miljkovića (autora knjige), dr. inž. Veselina Milovanovića (od 1965. do smrti 1973), te Branislava Mijatovića, matematičara (od 1981. do danas), temeljio se na uvjerenju da etnomuzikologija, kao i druge znanosti koje svoj rad baziraju na egzaktnoj i metodičnoj spoznaji, mora dati svoj odgovor i doprinos pozivu kompjutorske znanosti.

U Jugoslaviji se veoma malo ili skoro uopće nije posvećivala pozornost ovom području, pa ovaj rad valja promatrati kao pionirski, te mu, kao takvom, pridati i posebno značenje i hvalu. U skladu s navedenim okolnostima prva namjena publikacije jest da či-

taoca uvede, upozna s problemom povezanosti računara i etnomuzikologije, a zatim da objasni i naglasi nužnost primjene računara u sređivanju i obradi podataka.

Nagovještaj ove potrebe za strojnom analizom brojnijih podataka pojavio se već 1953. godine sa studijom M. Vasiljevića *Trohejski metrički oblici u muzičkom folkloru naroda Jugoslavije*. Manualna statistička obrada podataka koju je Vasiljević morao u to vrijeme primjenjivati, ukazala je na brojne poteškoće, kompliciraniji, sporiji a i tematski ograničeniji rad.

Svjesni neusporedivo većih i efikasnijih istraživačkih mogućnosti koje nudi automatska obrada podataka (AOP), navedeni autori započeli su sredinom 70-tih godina istraživati ovo područje; cilj im je bio - stvaranje sustavnog pristupa AOP-u koji bi se primjenjivao, kako unutar većeg broja podataka jedne etnografske regije, tako i kod analize i usporedbe glazbenog folkloru različitih regija.

U ovoj publikaciji skraćeno su prikazane sve faze rada - od teorijskog pristupa problemu, povijesti razvoja kompjutorskih istraživanja do prikaza metodoloških problema koji su se javili pri projektiranju i razradi sustava. Slijedi objašnjenje kodeksa šifara AOP istraživanja, koji je primijenjen u zborniku Lj. Miljkovića *Muzička tradicija Srbije II - Mačva* (Beograd 1985), a odnosio se na tonske visine, tempo, melodiju, ritam, takt, metriku govorenog i pjevanog teksta, numeričku kvantifikaciju pjevanog metra, glazbenu rečenicu te numeričku kvantifikaciju muzičke rečenice.

Treći dio publikacije sadrži detaljniji prikaz probnog istraživanja - predtesta vokalnih tradicija različitih krajeva Makedonije, Poljesja u Bjelorusiji i Mačve u Srbiji, čija je svrha bila provjera osnovnih istraživačkih zamisli i instrumenata istraživanja. Iz tri zbornika koji obrađuju navedene krajeve (autori: M. Vasiljević, Z. J. Možeško, Lj. Miljković), te studije A. Linina izabrano je 120 oglednih primjera (po 40 iz svakog zbornika). Osnovni kriterij pri izboru primjera bila je reprezentativnost u tonalnim, ritmičkim, metričkim i melopoetskim strukturama i, odgovarajući tome, kvantitet mjera, tempa, ritmičkih i tonalnih kontaminacija, različitih vrsta refrena i svih oblika katelektičkih pojava.